

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MA'LUMOTLARGA ASOSLANGAN BOSHQARUVNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI

Xasanov Azizbek Islambayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha PhD
(“O'zbektelekom” AK, boshqarma boshlig'i o'rinbosari, ai.xasanov@gmail.com)

Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalar faoliyatini samarali boshqarishning eng muhim shartlaridan biri boshqaruv qarorlarini ma'lumotlarga asoslangan holda qabul qilish tizimini shakllantirish hisoblanadi. Bugungi kunda iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida axborot oqimlari hajmi keskin ortib bormoqda, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlari tobora raqamlashtirilmoqda, boshqaruv tizimlariga zamonaviy dasturiy ta'minotlar keng joriy etilmoqda. Bunday sharoitda aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatida an'anaviy boshqaruv uslublari o'z samaradorligini yo'qotib, ilmiy asoslangan, tahliliy ma'lumotlarga tayangan boshqaruv mexanizmlariga ehtiyoj tobora ortib bormoqda.

Ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv konsepsiyasi zamonaviy korporativ boshqaruvning eng ilg'or yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Ushbu yondashuv boshqaruv qarorlarini intuitiv fikrlarga, shaxsiy tajribaga yoki subyektiv mulohazalarga emas, balki aniq faktlar, statistik ma'lumotlar, analitik tahlillar va prognozlariga tayangan holda qabul qilishni nazarda tutadi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida aynan shunday yondashuv korxonalarning barqaror rivojlanishini ta'minlash, risklarni kamaytirish hamda bozor o'zgarishlariga tezkor moslashish imkonini beradi.

Biroq amaliyot shuni ko'rsatadiki, aksariyat aksiyadorlik jamiyatlarida ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv tizimlari yetarli darajada rivojlanmagan. Ko'plab korxonalarda zamonaviy axborot texnologiyalari joriy etilgan bo'lsa-da, ular asosan buxgalteriya hisobi, hujjat aylanishi yoki operatsion jarayonlarni avtomatlashtirish maqsadida qo'llanilmoqda. Boshqaruvning strategik darajasida esa ma'lumotlardan tizimli ravishda foydalanish amaliyoti hali to'liq shakllanmagan. Natijada qarorlar ko'pincha yetarli tahlillsiz, to'liq bo'lmagan axborotlar asosida qabul qilinmoqda.

Aksiyadorlik jamiyatlarida ma'lumotlarga asoslangan boshqaruvni rivojlantirishning eng muhim muammolaridan biri axborot tizimlarining o'zaro integratsiyalashmaganligidir. Turli bo'limlar va yo'nalishlarda ishlatilayotgan dasturiy platformalar ko'pincha bir-biri bilan bog'lanmagan holda faoliyat yuritadi. Moliyaviy boshqaruv tizimlari, ishlab chiqarishni rejalashtirish dasturlari, marketing va savdo

platformalari hamda kadrlar boshqaruvi tizimlari o'rtasida ma'lumotlar almashinuvi yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan. Bunday sharoitda korxona bo'yicha yagona axborot bazasini shakllantirish qiyinlashadi, boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayoni sekinlashadi va ularning sifati pasayadi.

Ma'lumotlarga asoslangan boshqaruvni rivojlantirish uchun birinchi navbatda aksiyadorlik jamiyatlarida zamonaviy analitik texnologiyalarni keng joriy etish zarur. Business Intelligence tizimlari, katta ma'lumotlar platformalari, sun'iy intellekt asosidagi tahliliy vositalar va prognozlash mexanizmlari boshqaruv jarayonlarini mutlaqo yangi bosqichga olib chiqishi mumkin. Bunday tizimlar yordamida korxonalar real vaqt rejimida o'z faoliyatini monitoring qilish, muammolarni erta aniqlash, resurslardan foydalanish samaradorligini baholash hamda kelgusidagi rivojlanish strategiyalarini ilmiy asosda rejalashtirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Shuningdek, ma'lumotlarga asoslangan boshqaruvni rivojlantirish korporativ madaniyatni ham o'zgartirishni talab etadi. Ko'plab aksiyadorlik jamiyatlarida boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayoni hali ham an'anaviy yondashuvlarga tayanadi. Raqamli boshqaruv madaniyatini shakllantirish, qaror qabul qilishda analitik fikrlashni joriy etish hamda ma'lumotlardan foydalanishni korxona boshqaruvining ajralmas qismiga aylantirish muhim vazifa hisoblanadi. Buning uchun rahbarlar va menejerlar darajasida ma'lumotlarga asoslangan boshqaruvning afzalliklari va imkoniyatlari chuqur anglab yetilishi zarur.

Mazkur yo'nalishda inson kapitalining o'rnini alohida ahamiyat kasb etadi. Raqamli texnologiyalarni samarali qo'llash va ma'lumotlardan to'g'ri foydalanish uchun xodimlarning raqamli savodxonligi va analitik ko'nikmalari yetarli darajada bo'lishi lozim. Shu sababli aksiyadorlik jamiyatlarida xodimlarni muntazam ravishda o'qitish, zamonaviy dasturiy vositalar bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirish hamda analitik fikrlash madaniyatini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Kadrlar salohiyati rivojlanmasdan turib, hatto eng ilg'or texnologiyalar ham kutilgan samarani bermaydi.

Bundan tashqari, ma'lumotlarga asoslangan boshqaruvni rivojlantirishda axborot xavfsizligini ta'minlash masalasi ham muhim o'rin tutadi. Ma'lumotlar hajmining ortishi va ularning boshqaruv qarorlarida faol qo'llanilishi axborotlarni himoya qilish, ruxsatsiz kirishlarning oldini olish hamda ma'lumotlarning yaxlitligini saqlash bo'yicha zamonaviy mexanizmlarni joriy etishni talab etadi. Aksiyadorlik jamiyatlarida data-driven boshqaruvni joriy etish jarayonida kiberxavfsizlik tizimlarini kuchaytirish ham zarur shartlardan biri hisoblanadi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, ma'lumotlarga asoslangan boshqaruvni muvaffaqiyatli joriy etgan korxonalar moliyaviy ko'rsatkichlar, operatsion samaradorlik, mijozlar bilan ishlash sifati va innovatsion rivojlanish bo'yicha sezilarli ustunlikka ega bo'lmoqda. Shuning uchun aksiyadorlik jamiyatlarida data-driven boshqaruvni rivojlantirish nafaqat ichki boshqaruv samaradorligini oshirish, balki bozorda barqaror raqobat ustunligini ta'minlash nuqtai nazaridan ham strategik ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, aksiyadorlik jamiyatlarida ma'lumotlarga asoslangan boshqaruvni rivojlantirish raqamli transformatsiyaning eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuvni tizimli ravishda joriy etish korxonalarda boshqaruv qarorlarining sifatini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish, risklarni kamaytirish hamda raqobatbardoshlikni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Davenport, T., & Harris, J. (2017). *Competing on Analytics: The New Science of Winning*. Harvard Business Review Press.
2. Laudon, K., & Laudon, J. (2021). *Management Information Systems: Managing the Digital Firm*. Pearson Education.
3. Weill, P., & Ross, J. (2004). *IT Governance: How Top Performers Manage IT Decision Rights for Superior Results*. Harvard Business School Press.
4. G'aniyev S. (2021). *Korxonalarda raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish mexanizmlari*. – Toshkent: Fan va texnologiya.